

Yaniv Roznai

**UNCONSTITUTIONAL CONSTITUTIONAL AMENDMENTS:
THE LIMITS OF AMENDMENTS POWERS
Oxford University Press, 2017., pp. 334**

Tematika ustavnih promjena u sferi politike i prava egzistira još od donošenja prvih ustava. S jedne strane, razlog je tome svakako izuzetna važnost toga procesa u oblikovanju države i društva, ali razloge možemo pronaći i u relativno čestom pristupanju ustavnim promjenama koje je zajedničko svim epohama i zemljopisnim širinama. Poseban dio ovoga fenomena, koncept neustavnih ustavnih promjena, obrađen je u knjizi „Unconstitutional Constitutional Amendments: The Limits of Amendments Powers“ autora prof. Yaniva Roznaja koja je izašla 2017. g. u izdanju Oxford University Pressa. Knjiga je dio serije publikacija „Oxford Constitutional Theory“ čiji su glavni urednici M. Loughlin, J. P. McCormick i N. Walker, a svojim naslovima nudi čitateljstvu uvid u mnoga teorijska razmatranja o ustavu i ustavnom pravu u domaćem, regionalnom, ali i u globalnom kontekstu.

Knjiga „Unconstitutional Constitutional Amendments: The Limits of Amendments Powers“ ima ukupno 334 stranice. Na početnim su stranicama Zahvala autora (str. vii-viii) i Sadržaj (str. ix-xiv), Kazalo sudskih slučajeva i odluka (str. xv-xxi) te Kazalo zakona i drugih propisa (str. xxiii-xxxi). Nakon toga slijedi uvodno poglavlje („Introduction“ – str. 1-12) u kojemu autor iznosi glavnu ideju knjige. Najvažniji, središnji dio knjige (str. 14-234) podijeljen je na tri dijela koja sadrže ukupno osam poglavlja i zaključak. Završne stranice knjige rezervirane su, najprije, za iscrpan prikaz „vječnih klauzula“ u ustavima država svijeta kroz povijest, počevši od 1789. pa sve do 2015. godine („Appendix: Explicit Substantive Unamendability in World Constitutions“ – str. 235-274). Potom slijedi popis korištene literature („Bibliography“ – str. 275-316) te, na samom kraju, popis pojmova rabljenih u knjizi („Index“ – str. 317-334). U nastavku ćemo u kratkim crtama prikazati sadržaj središnjeg dijela knjige.

Prvi dio nosi naslov „part i: comparative constitutional unamendability“ (str. 14-102). Započinje poglavljem „Explicit Constitutional Unamendability“ u kojem autor piše o zabranama promjene ustava koje su izričito navedene već u tekstu samog ustava. Donesen je zaista iscrpan prikaz mnogih primjera ustava koja sadrže ili su sadržavali takve odredbe – autor daje pregled takvih ustavnih rješenja iz prošlosti i iz sadašnjosti. Nakon toga slijedi poglavlje „Implicit Constitutional Unamendability“ gdje prof. Roznai donosi primjere onih država koje u svojim ustavima nemaju izričitih odredbi o zabrani ustavnih promjena, ali je takvo shvaćanje o pojedinim dijelovima njihovih ustava „u svrhu očuvanja ustavnog identiteta“ razvijeno kroz judikaturu najviših sudova dotičnih država. Posebno se ističe primjer Indije kao i judikature indijskog Vrhovnog suda koji su poslužili kao uzor i u drugim državama. Zadnje poglavlje prvog dijela „Supra-Constitutional Unamendability“ donosi shvaćanje

kako zabrana promjene određenih dijelova može svoj izvor imati i izvan određenog ustavnog poretka. Primjerice, u načelima prirodnog prava, međunarodnog prava ili drugdje.

Drugi dio knjige “part ii: towards a theory of constitutional unamendability” (str. 105-176) počinje poglavljem “The Nature of Constitutional Amendment Powers” u kojem autor izlaže o samoj pravnoj prirodi ovlasti za promjenu ustava, ističući da se tu radi o posebnoj i ograničenoj ovlasti koja se ne može podvesti ni pod *pouvoir constituant*, ali ni pod *pouvoir constitué* nego se nalazi negdje između njih. U sljedećem poglavlju “The Scope of Constitutional Amendment Powers” prof. Riznai objašnjava u kojem je smislu ovlast za promjenu ustava ograničena, navodeći dalje da ni jedno tijelo koje je uspostavljeno ustavom i koje ima ovlast promijeniti ustav ne može to učiniti na način da promijeni “ustavni identitet”. Naposljetku, u završnom poglavlju drugog dijela “The Spectrum of Constitutional Amendment Powers” autor iznosi “teoriju spektra” prema kojoj je ustavni sustav “polimorfan”. Prema tome, što su demokratske značajke ovlasti za promjenu ustava sličnije primarnoj *pouvoir constituant*, to manje ta ovlast za promjenu ustava treba biti ograničena. Naravno, vrijedi i obratno.

U trećem dijelu knjige “part iii: enforcing constitutional unamendability” (str. 177-234) autor najprije u poglavlju “Understanding Judicial Review of Constitutional Amendments” izlaže o ulozi koju sudovi imaju u osnaživanju i provođenju ideje o nepromjenjivim dijelovima ustava kroz postupak sudskog nadzora nad ustavnim promjenama. Riječ je, dakle, o stvarnom ograničavanju ovlasti onih tijela koja imaju ovlast za promjenu ustava sukladno navedenom konceptu. U idućem poglavlju “Excercising Juducial Review of Constitutional Amendments” prof. Roznai, u skladu s teorijom o nepromjenjivosti dijelova ustava, iznosi smjernice za djelovanje sudova u takvim slučajevima. Na samome kraju središnjeg dijela knjige, u Conclusionu, autor iznosi zaključna razmatranja o navedenoj temi.

Knjiga „Unconstitutional Constitutional Amendments: The Limits of Amendments Powers“ donosi u zadnje vrijeme sve aktualniju temu neustavnih ustavnih promjena odnosno ideju da u ustavima postoje oni dijelovi koji ne mogu biti podložni promjenama. U tome smislu, navedeni naslov svakako pridonosi dodatnom rasvjetljavanju mnogih njenih intrigantnih aspekata.

Vedran Zlatić, asistent